

EVOLUȚIA IDEILOR PROGRAMATICE ALE PARTIDULUI POLITIC AL CLASEI MUNCITOARE DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA 1910—1921

ADELA-ELENA VOICU

Aniversând 65 de ani de activitate glorioasă desfășurată de Partidul Comunist Român, ne propunem să reliefăm în comunicarea de față, evoluția ideilor programatice ale Partidului Social-Democrat din România, reorganizat în 1910, pînă la transformarea lui în partid comunist.

Proiectul de program al Partidului Social-Democrat din România, publicat la 24 ianuarie 1910, în ziarul „România Muncitoare”, reprezintă unul dintre cele mai importante documente, elaborate de mișcarea muncitorească din țara noastră, în primul deceniu al secolului al XX-lea. În expunerea de motive asupra proiectului de program al partidului social democrat erau cuprinse principiile și ideile înaintate, izvorîte dintr-o temeinică analiză făcută de socialiștii din România, dezvoltării capitaliste în țara noastră, în timp ce pe plan european capitalismul intrase în ultimul său stadiu, cel imperialist. Se sublinia caracterul capitalist al dezvoltării economiei românești, scoțindu-se în relief rolul progresist al dezvoltării industriei, iar reorganizarea partidului politic al clasei muncitoare din România era considerată ca o „...adîncă necesitate izvorită din frământările și luptele proletariatului industrial din România.”¹

Se preciza de asemenea, că partidul se inspiră din ideile socialismului științific și din principiile programatice ale mișcării socialiste internaționale și are drept scop „...desființarea exploatării muncii sub orice formă, socializarea mijloacelor de producție și lupta pentru cucerirea puterii guvernamentale ca instrument de prefacere socială.”²

Expunerea de motive arăta, că partidul are la bază principiul luptei de clasă și al internaționalismului proletar și ca partid național și democrat în acvârăatul sens al cuvîntului, apăra interesele generale și permanente ale proletariatului manual și intelectual de la orașe și sate. Partidul Social-Democrat se socotea pavăza cea mai sigură a țărănimii, protectorul ei natural, întrezărindu-se astfel, problema alianței dintre clasa muncitoare și țărănime, care avea să se înfăptuiască mai tîrziu. Rolul proletariatului din România, ca gropar al societății capitaliste, era pus pe primul plan în expunerea de motive, iar în ce privește necesitatea reorganizării partidului, aceasta era considerat ca „...vlăstar al vechii rădăcini socialiste”, subliniindu-se în felul acesta, continuitatea dezvoltării mișcării muncitorești și preluarea de către partid a „...întregii literaturi și a tradițiilor mișcării socialiste... ca un patrimoniu al său legitim.”³

---

¹ „România Muncitoare”, anul V (1910), seria a II-a, nr. 96, din 24 ianuarie 1910.

² *Ibidem.*

³ *Ibidem.*

Din cele prezentate pe scurt, rezultă că expunerea de motive amintită, cuprindea o serie de principii înaintate și juste, corespunzătoare dezvoltării social-economice a României și a mișcării muncitorești, dar din păcate, multe dintre ele n-au fost introduse în programul propriu-zis al partidului, aprobat de Congresul din 1910. Așa spre exemplu, raportul prezentat de Mihai Gheorghiu-Bujor, în legătură cu partea principială a programului, în care era inclusă și necesitatea înființării Partidului Social-Democrat, nu mai vorbea nimic despre caracterul revoluționar al partidului, ci era pusă la loc de cinstite idei, că social-democrația va fi singurul partid de legalitate din țara românească.⁴

Programul Partidului Social-Democrat din România, din 1910, cuprindea, precum se știe, revendicări de natură politică, economică și agrară. Principala revendicare politică era votul universal, egal, direct și secret, pentru toți cetățenții de la 20 de ani în sus. Ea era deosebit de importantă, deoarece cîștigarea votului universal ar fi creat condiții favorabile pentru a pătrunde în parlament și deputați socialiști, care ar fi putut să expună de la tribuna parlamentară punctele de vedere ale socialiștilor români. Unii dintre aceștia, ca de exemplu dr. Cristian Racovski, socotea votul universal, ca fiind reforma reformelor, care dacă ar fi fost obținută, ar fi pus capăt tuturor relelor din societatea românească. O asemenea exagerare era influențată și de succesele electorale obținute de partidele muncitorești din Germania, Austria și Franța, care nutreau iluzii în legătură cu posibilitatea cuceririi puterii guvernamentale pe cale parlamentară. Or, este știut, că după primul război mondial acordarea dreptului de vot universal, n-a adus nici o schimbare esențială în situația clasei muncitoare și a țărănimii și nici în configurația parlamentului din țara noastră.⁵

Alte cereri de natură politică din programul amintit priveau: desființarea legii expulzării, care lovise mult mișcarea muncitorească, fiindcă peste 900 de militanți, dintre cei mai activi fuseseră expulzați; votarea unor legi care să asigure exercitarea drepturilor politice tuturor cetățenilor țării, reorganizarea învățămîntului, școala urmînd să fie separată de biserică; impozite directe și progresive pe avere, reducerea stagiului militar cu un an, etc.

În ce privește revendicările de natură economică se cerea: ziua de muncă de opt ore, ocrotirea muncii femeilor și copiilor, repaus duminical obligatoriu, salarii minime, desființarea legilor care împiedicau dreptul la asociere și la grevă, recunoașterea sindicatelor ca persoană juridică, introducerea contractului colectiv și altele.

Prin înscrierea unor astfel de revendicări în programul său, Partidul Social-Democrat se angaja să lupte pentru înfăptuirea unui regim de asigurări sociale muncitorești și a unei legislații muncitorești în țara noastră.

Problema agrară a fost pusă în programul Partidului Social-Democrat, din 1910, într-un mod mai moderat, decît în programul Uniunii Socialiste din 1906, limitîndu-se la răscumpărarea silită, nu a tuturor marilor proprietăți, ci numai a unei părți cît mai întinse din proprietatea mare, pe cît va fi cu trebuință.⁶ În program erau înscrise însă și unele prevederi, care interesau țărăimea; ca

⁴ *Ibidem*, nr. 97, din 28 ianuarie 1910.

⁵ N. Huscariu, *Istoria mișcării muncitorești și democratice din România, 1846—1918*, partea a II-a, București, 1968, p. 94.

⁶ *Documente din mișcarea muncitorească, 1872—1916*, Edit. C.G.M., București, 1947, p. 469.

de exemplu: asigurarea de credite țăranilor, învățămînt agricol practic pentru fiii de țărani săraci, desființarea impozitului funciar pentru țăranii săraci, înființarea izlazurilor comunale, stabilirea unui minim de salariu pentru lucrătorii agricoli, extinderea protecției muncii și asupra lucrătorilor agricoli etc. Astfel de revendicări, dacă ar fi fost obținute, ar fi ușurat situația țăranimii, dar nu rezolvau în mod radical problema agrară. De fapt, dezbaterea problemei agrare a fost amînată pentru viitor, printr-o rezoluție adoptată de Congresul Partidului Social-Democrat din 1910.

Privit în ansamblu, programul Partidului Social-Democrat din România, adoptat de Congresul din 1910, cu limitele sale, arătate mai înainte, era totuși deasupra programelor celorlalte partide politice, existente în țara noastră și arăta rolul important pe care trebuia să-l joace partidul politic al clasei muncitoare în viața social-politică a țării. Remarcînd acest lucru revista „Viața socială”, la care colaborau reprezentanți de frunte ai intelectualității românești ca: Tudor Arghezi, Gala Galaction și N. D. Cocea, arăta că: „Dacă acțiunea viitoare a partidului social-democrat va corespunde acestui frumos început, nici o piedică, nici o lege reacționară, nici o fărădelege administrativă nu vor putea să stînjenească mersul cuceritor al proletariatului român organizat în partid de clasă.”⁷

Într-adevăr, Partidul Social-Democrat din România s-a afirmat în viața social-politică a țării ca cel mai înaintat partid politic, luînd atitudine și expunîndu-și în mod public punctul de vedere în toate problemele importante, care au frămîntat țara. Așa cum sublinia secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, el „...a inițiat și condus acțiunile muncitorești din acești ani, a făcut ca proletariatul să se afirme și mai mult ca cea mai înaintată forță politică din România.”⁸

În anii care au urmat, Partidul Social-Democrat și-a concentrat atenția în principal, în direcția luptei pentru obținerea votului universal. Astfel, în Manifestul-Program electoral din 2 februarie 1911, adresat lucrătorilor de toate categoriile, salariaților și funcționarilor statului, țăranilor, micilor negustori, patroni și proprietari, era criticat sistemul electoral și pseudoparlamentarismul existent în România, la umbra căruia „...samsarlicurile, furturile, corupția, fărădelegile, exploatarea nemiloasă și nemărginită înfloresc mai mult ca ori unde”⁹ și se arăta, că Partidul Social-Democrat cerea în primul rînd, votul universal, direct, secret și egal, acesta fiind socotit „...ca prima și cea mai necesară reformă pentru prefacerea politică a României.”¹⁰ Se cerea de asemenea o legislație ocrotitoare a muncii și impozit progresiv și proporțional asupra veniturii stabilit pe baze democratice.¹¹

La Congresul al II-lea al Partidului Social-Democrat din România, din 1912, în raportul cu privire la Votul universal, prezentat de delegatul Toma Dragu, se reafirma din nou hotărîrea partidului, de a lupta „...pentru cucerirea dreptului

⁷ „Viața socială”, nr. 1, din 1910, p. 70.

⁸ Nicolae Ceaușescu, *Partidul Comunist Român, continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România*, Edit. Politică, București, 1966, p. 19.

⁹ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1910—1915*, Edit. politică, București, 1968, p. 224.

¹⁰ *Ibidem*, p. 225.

¹¹ *Ibidem*.

de vot universal nelimitat, egal, direct și secret, cu reprezentarea proporțională a minorităților".¹²

Problema electorală a format și la Congresul următor al partidului, ținut în 1914, obiectul unuia dintre rapoartele prezentate, cerindu-se desființarea Senatului, judecători aleși, învățămînt secundar obligatoriu, etc.¹³

În ce privește problema agrară, prezentată la același Congres, se cerea: suprimarea totală a rămășițelor feudale din agricultură, exproprierea unei părți din marea proprietate, pentru a întregi mica proprietate, ceea ce constituia un pas înainte față de felul cum fusese formulată această problemă în programul din 1910.

Se mai cerea: ocrotirea muncii pentru proletariatul agricol, reducerea zilei de lucru, salarii mai bune, asistență medicală și vot obștesc.¹⁴

Izbucnind primul război mondial, socialiștii din România au demascat caracterul imperialist al acestui război, pentru ambele tabere beligerante, iar în ce privește poziția lor față de acest război, s-au pronunțat pentru neutralitate.

În timpul participării României la acest război, Partidul Social-Democrat și-a încetat activitatea, reluînd-o în cursul anului 1918, cînd și-a schimbat denumirea în Partidul Socialist, orientîndu-se în mai mare măsură spre ideile socialismului științific. Cel mai important document programatic adoptat de Partidul Socialist din România, în condițiile de avînt revoluționar în care intrase mișcarea muncitorească și socialistă din țara noastră, a fost Declarația de principii, din 9/22 decembrie 1918, publicată în ziarul „Socialismul” sub titlul Proiectul de program al Partidului Socialist din România. Acest document conținea principii și idei foarte importante, afirmîndu-se că „Partidul Socialist din România este un partid de clasă, care, inspirîndu-se de la ideile socialismului științific, urmărește desființarea exploatării muncii sub orice formă, prin trecerea mijloacelor de producție și de schimb în stăpînirea societății”.¹⁵ Ca partid al clasei muncitoare avea chemarea de a înfăptui socializarea pămîntului, a fabricilor și a uneltelor de muncă.

În raport cu celelalte partide existente în România în acea vreme, Partidul Socialist era apreciat în acest document, ca un partid revoluționar, menit să reprezinte și să apere interesele generale și permanente ale proletariatului manual și intelectual de la orașe și sate, făcînd abstracție de deosebirile profesionale, de neam, religie sau sex ale diferitelor categorii de proletari.¹⁶

Partidul Socialist din România, solidar cu celelalte partide socialiste revoluționare din lumea întreagă, declara, că luptă pentru cucerirea ...puterii politice din mîinile burgheziei, folosind în acest scop toate libertățile politice. El se angaja, să depună toate eforturile pentru educarea și organizarea muncitorimii de la sate și orașe, pentru ca făcînd-o conștientă asupra idealului comunist — idealul ei de clasă —, s-o pregătească pentru momentul decisiv al realizării societății socialiste, ceea ce arăta în mod clar, că scopul final urmărit de partid era construirea acestei societăți.

¹² *Ibidem*, p. 367.

¹³ *Ibidem*, p. 738.

¹⁴ *Ibidem*, p. 743.

¹⁵ *Ibidem*, 1916—1921, Edit. politică, București, 1966, p. 123.

¹⁶ *Ibidem*, p. 124.

Multe din aceste principii și idei înaintate, cu conținut programatic au fost reluate și în Programul Partidului Socialist din România, adoptat de Conferința din 23—26 mai 1919, la care au participat și reprezentanți ai partidelor socialiste din Transilvania, Banat și Bucovina, dar se preconiza teza integrării capitalismului pe cale pașnică în socialism. În acest sens se preciza, că : „Partidul socialist va reclama deci — așteptând introducerea ordinii socialiste — ca această ordine să se desemneze și să se precizeze în însăși societatea burgheză, printr-o înnoire adâncă a cadrelor și a așezămintelor sale.”

Programul electoral al Partidului Socialist din România, votat de aceeași conferință din mai 1919, pune de asemenea, pe primul plan votul universal pentru toate adunările reprezentative și administrative, pentru toți locuitorii, fără deosebire de religie, neam sau sex, de la 18 ani în sus.

Se prevedea în același timp suprimarea Senatului și responsabilitatea funcționarilor publici aleși, pentru actele și originea averilor lor.

În ce privește drepturile individuale acestea vizau : libertatea presei, a întrunirilor și a dreptului de organizare, respectarea libertății individuale, desființarea bătăii, a siguranței generale a statului și a jandarmeriei, descentralizarea administrativă și autonomia județeană și comunală, învățămînt obligator și gratuit pînă la 18 ani, desființarea armatei permanente și înlocuirea ei prin miliție națională, organizată pe baze democratice, desființarea justiției militare și altele.

Ca revendicări cu conținut economic programul electoral prevedea : recunoașterea sindicatelor ca reprezentante legale ale muncitorimii, asigurarea tuturor salariaților de la orașe și sate în caz de boală, accidente, lipsă de lucru, invaliditate și bătrînețe, cu contribuția numai a patronilor și a statului, reorganizarea asistenței publice la orașe și sate, confiscarea tuturor averilor făcute în timpul războiului sau prin fraude, impozit progresiv pe venit, avere și moștenire, desființarea impozitelor indirecte pe obiecte de consum.

În legătură cu problema agrară, programul la care ne referim prevedea exproprierea totală a solului, lăsînd micului proprietar numai atît cît poate munci cu familia sa.

Programul mai prevedea : socializarea industriilor de stat și a celor particulare, a instituțiilor de credit și a societăților de asigurare, despărțirea bisericii de stat și confiscarea averilor bisericesti, complectă egalizare în drepturi a femeii cu bărbatul, pensii corespunzătoare nevoilor pentru invalizi, orfani și văduvele de război, construcții de locuințe ieftine și igienice de către comune, amnistie politică și militară pentru toată lumea. Pentru prima dată erau înscrise în programul Partidului Socialist din România și prevederi referitoare la politica externă, vizîndu-se : desființarea diplomației secrete, relații prietenești cu toate popoarele, diferendele dintre state urmînd să fie rezolvate prin arbitraj. Războiul să nu poată fi declarat fără consultarea poporului prin plebiscit, iar trecerea de teritorii de la un stat la altul, atît în timp de pace, cît și în timp de război, să nu se facă fără consultarea prin plebiscit a populației din teritoriile respective.

Din cele arătate pe scurt, rezultă că ideile programatice ale partidului politic al clasei muncitoare din țara noastră au evoluat în perioada 1910—1921, în sens pozitiv, iar partidul se afirma tot mai mult ca un apărător al intereselor maselor muncitoare de la orașe și sate din țara noastră.